

REFLEXIÓ DE FINAL D'ANY DE CJ

Noves cruïlles, nous signes d'esperança

Suplement del Quadern núm. 177 de CJ - (n. 211) - Desembre, 2011
Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona - tel. 93 317 23 38, fax 93 317 10 94
info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net

En anteriors reflexions vam parlar de la crisi com una oportunitat per “reformar el capitalisme”, tot i que també advertíem de les conseqüències socials que podien desencadenar les retallades dels serveis públics, aleshores incipients. Però la realitat i la quotidianitat informativa ens han superat.

Tots els vents (o huracans, segons com es mirin) que han bufat aquest 2011 ens situen davant un encreuament històric amb múltiples dimensions. Ens trobem davant interrogants i dilemes que hem de ser capaços de plantejar, discernir i resoldre. El problema és que des dels mitjans de comunicació i des de les diferents instàncies polítiques predomina un únic “sentit comú” que nega l’existència d’altres formes de sortir del difícil moment en què ens trobem. Mentrestant, una part cada vegada més important de la societat està pagant injustament la factura d’aquesta crisi, configurant així un escenari de més pobresa i desigualtat social.

Aquestes reflexions volen evocar algunes de les cruïlles en què ens trobem, i destacar també alguns signes d’esperança que s’han produït els darrers mesos. Aquests signes esperançadors conflueixen en la idea, cada vegada més estesa, que cal buscar formes d’organització social, política i econòmica que siguin més democràtiques, més participatives, més justes i més sostenibles medioambientalment.

1. Temps històric d’encreuaments?

Aquests anys de crisi, i molt especialment durant el 2011, s’han anat configurant cinc cruïlles.

1.1. La cruïlla social

Freqüents informes i estadístiques advertixen d’un greu increment del nombre de persones que viuen per sota del llindar de la pobresa (ja gairebé una de cada quatre), o del nombre de famílies amb tots els seus

membres a l'atur, o de les víctimes dels desnonaments (300.000 execucions hipotecàries aquests darrers anys), o d'aquelles que finalment es veuen abocades a viure al carrer i en l'estricta supervivència.

Sumem a aquesta realitat les dades ofertes per Eurostat i altres agències, segons les quals Espanya ha assolit índexs de disparitat en nivell de renda similars als dels països més desiguals, i ens trobarem davant un escenari totalment insostenible. Si en altres temps els serveis públics garantien un cert nivell de cohesió social, les últimes retallades, que segurament s'incrementaran el 2012, només agreugen el drama social ja existent. El darrer informe de l'OCDE advertia de la possibilitat que en països com Espanya «el contracte social s'estigui començant a desfer».¹

Som conscients de les pressions que tenen els governs per reduir el dèficit i una part del deute, però això posa sobre la taula el següent dilema: què pensem fer les institucions davant el deteriorament de la nostra realitat social? Hi ha prou sensibilitat i empatia cap a aquesta realitat, o bé la reacció serà criminalitzar aquells sectors més deperats? Haurem d'acceptar un model social darwinista que expulsi una part significativa de la seva població per no poder seguir el ritme pautat pels poders econòmics?

1.2. La cruïlla econòmica

L'Estat del Benestar es troba en una profunda transformació. Han aparegut dos debats que creiem que són lícits però que es plantegen de manera una mica tramposa.

El primer té a veure amb el qüestionament dels serveis públics. Sens dubte la crisi és una bona oportunitat per a plantejar els problemes d'ineficiència, duplicitats o burocràcia que existeixen en el sistema. Ara bé, hauria de ser possible avançar en aquest

sentit sense un deteriorament de la qualitat a base de retallades indiscriminades.

En segon lloc, s'esgrimeix amb fervor la idea de l'"austeritat". Des dels moviments socials o des de la pròpia Doctrina Social de l'Església es veu insistint fa temps en la necessitat d'avançar cap a una major sobrietat: reduir el consumisme desenfrenat i atendre el greu problema mediambiental que comporta. Però una cosa és defensar un altre model de vida fonamentat en valors tan necessaris com la senzillesa, la sobrietat i el respecte al planeta (valors que el sistema capitalista no considera), i una altra molt diferent que, en nom de l'austeritat, es retallin serveis públics que serveixen per a garantir determinats drets socials. Zygmunt Bauman ha suggerit que l'estat del benestar s'encamina cap a un «estat de beneficència i assistencialista», certificant així el pas «d'una cultura dels drets dels ciutadans (característica de la modernitat) a una cultura de la caritat, la humiliació i l'estigma».² Quines conseqüències socials pot tenir la consolidació d'aquest model?

1.3. La cruïlla política

El 2011 ha evidenciat la gran crisi de la política i de les institucions representatives. Fenòmens com ara el 15-M han posat de relleu la distància entre les institucions polítiques tradicionals (partits polítics i sindicats) i importants sectors de la societat. La democràcia representativa ha sigut qüestionada per la creixent percepció social de la seva incapacitat per a defensar els interessos d'una majoria.

Però, a més, hem constatat que el poder polític es veu sotmès al poder financer i dels mercats. Mentre que en les últimes dècades aquest poder financer s'ha globalitzat, els estats no han aconseguit consolidar institucions supranacionals capaces de regular i controlar aquests mercats que no

són sinó els principals fons d'inversió i els principals bancs. Ens trobem així en un escenari pervers en el qual alguns dels principals causants de la crisi n'estan sortint reforçats i amb capacitat per a imposar noves regles de joc, mentre que els agents polítics només van a remolc del que estipulen els fons d'inversió o les agències de qualificació.

1.4. La cruïlla europea

La crisi del deute ha fet trontollar els fonaments de la Unió Europea. Els dèficits a l'hora de construir un projecte que anés més enllà de la unió monetària o econòmica són més palpables que mai. En comptes de buscar solucions comunes i l'enfortiment del projecte europeu, cada govern sembla més preocupat per buscar una sortida que beneficiï els seus interessos nacionals. Serem capaços de superar el moment actual avançant cap a un major govern polític, i cap a una major harmonització fiscal?

1.5. La cruïlla internacional

Mentre Europa i el conjunt d'Occident es miren el melic, el món està canviant. Els països emergents (els anomenats BRIC: Brasil, Rússia, la Índia i Xina) han seguit creixent econòmicament i van configurant un nou escenari internacional en el qual ja no només els EUA (i menys la UE) són els únics actors amb capacitat d'establir les regles de joc.

Aquest món multipolar és en si mateix una bona notícia, però alhora planteja tres grans desafiaments:

- Un desafiament democràtic, ja que espais com el G-20 semblen haver-se consolidat com a fòrums de decisió en detriment d'altres esferes, com Nacions Unides, creades per representar la totalitat del planeta.

- Un desafiament mediambiental, ja que el creixement de països com Xina, Rússia o l'Índia (sumats als EUA) posa de relleu la insostenibilitat del sistema capitalista i les seves grans paradoxes.

- Un desafiament redistributiu. Tot i que en els últims anys s'ha reduït la pobresa extrema absoluta (fonamentalment gràcies al creixement xinès), segueix augmentant la desigualtat entre estats i dins dels estats, tal com ha certificat l'OCDE.

Finalment, aquest 2011 ens deixa el drama de la fam que pateixen milions de persones a la Banya d'Àfrica i que ha quedat totalment eclipsat per la crisi econòmica internacional.

En un món així, com podem garantir un avanç cap a una major democratització del sistema internacional, cap a una major consciència ecològica, cap a instruments que posin fi a l'“ecocidi” actual i garanteixin una major redistribució de la riquesa?

2. Algunes esperances

Al costat d'aquestes cinc cruïlles volem assenyalar quatre fets esdevinguts el 2011 que ens semblen nous i alhora esperançadors.

- En primer lloc cal destacar la fi d'ETA com una notícia d'abast històric. Després de dècades de patiment s'ha obert un nou escenari d'esperança en la societat basca i en el conjunt de la societat espanyola. Això no vol dir que el procés a partir d'ara hagi de ser fàcil o lineal, però l'anunci és una gran notícia que deixa pendent el repte de la reconciliació i la convivència.

- En segon lloc, els pobles àrabs han decidit prendre les regnes del seu propi

destí destronant les dictadures que fins fa poc governaven, en alguns casos, amb el suport o la complaença occidental. El 2011 serà recordat com l'any de la "primavera àrab". El triomf dels islamistes a les diferents eleccions mostra que la plena aplicació dels drets humans durà el seu temps, però que el procés ja no té marxa enrere.

– En tercer lloc, creiem que el fenomen del 15-M ha suposat un cert despertar ciutadà davant la situació política i econòmica que s'està produint en el conjunt de l'Estat. Els debats mantinguts a les places i a les xarxes socials han servit per buscar alternatives a la situació actual. També han ajudat a explorar els límits ètics i morals del nostre sistema i a connectar el teixit social ja actiu amb noves formes de participació i mobilització social i política. El repte radica en el fet que, amb el temps, la indignació i les protestes s'acabin traduint en propostes i que no desemboqui en una moda temporal infecunda.

– Finalment, cal assenyalar que en els darrers temps s'ha constatat un augment sense precedents de formes d'organització econòmica molt més democràtiques, sostenibles i justes. S'ha produït un auge important de la banca ètica, del cooperativisme, del consum responsable o del comerç just. En definitiva, noves formes que ajudin a humanitzar i democratitzar l'economia i contribueixin a la millora de la dignitat humana.

3. Desitjos per al 2012

El 2011 deixa força ombres, però també algunes llums. Sembla clar que les nostres societats estan experimentant profundes transformacions que poden configurar un canvi d'època. En l'any en què hem celebrat el 30 aniversari de Cristianisme i Justícia, tres són els desitjos i esperances que volem compartir:

Primer, que les reflexions i decisions polítiques es prenen sempre des dels sectors més vulnerables i no en contra d'aquests. La crisi està evidenciant una relació injusta entre guanyadors i perdedors que ens pot dur a un escenari de fractura social.

Segon, que s'aconsegueixi anar més enllà de la "solució única" i que, segons sembla, només passa per la retallada de serveis públics. És moralment inacceptable que el desvari financer i bancari només l'estiguin pagant alguns sectors, mentre es corresponsabilitza per igual tota la ciutadania de l'embolic econòmic en el qual ens trobem.

Finalment, esperem que el 2012 sigui una oportunitat per a construir des de les diferents instàncies (institucions, partits polítics, sindicats, empreses, associacions, ONG, moviments socials, etc.) un model de societat més fratern, just i equitatiu, que parteixi d'una mirada àmplia al nostre món i sigui especialment sensible als que tenen menys veu. Els qui creiem que Déu s'ha revelat com una "bona notícia per als pobres", no podem deixar de fer front a aquests reptes.

Cristianisme i Justícia
Desembre de 2011

-
1. Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics (OCDE), 2011. *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising*. <http://www.oecd.org>
  2. BAUMAN, *El tiempo apremia. Conversaciones con Citlali Rovirosa-Madrado*, Barcelona, Arcadia, 2010.